

נח

תחילה ובאופן של תנאי – באם „יחזרו“ אנשי דור המבול ויעשו תשובה (אז לא ישחיתו המים את הארץ, אלא יהיו „גשמי ברכה“), וכיון שלא חזרו בתשובה, לא היו המים „גשמי ברכה“ אלא מי מבול; משאכ לפי דברי המדרש יוצא, שגם בפועל, כשמי המבול הציפו וכסו את העולם, ה' בזה ענין למעליותא.

ידוע גם ביאורו של אדמו"ר הזקן, שמי המבול באו לא רק להעניש את דור המבול, אלא גם כדי „לטהר את הארץ“, כמו טהרה על ידי מקוה [שלכן ירד ה' גשם ארבעים יום, כמו מקוה ששיעורה ארבעים סאה].

אמנם גם לפי ביאור זה, הרי פעולת מי המבול – טהרת העולם – קשורה עם החטאים של דור המבול, שהביאו טומאה בעולם⁸, ועל ידי המבול נטהר העולם מטומאה זו:

אבל לפי המדרש, שמצבו של העולם בהיותו מכוסה במי המבול הוא בדומה למצב העולם בתחילת הבריאה, כאשר ה' „כל העולם כולו מים במים“ – הרי המבול פועל לא רק שלילת והסרת הטומאה, אלא גם ענין חיובי שהוא טוב

א. איתא במדרשי: „מתחילת ברייתו של עולם לא ה' קלוסו של הקב"ה עולה אלא מן המים“, ולאחרי ש„עמד דור המבול ומרד בו . . אמר הקב"ה יפנו אלו ויעמדו ויבואו אותן שישבו בהן מקודם הדא הוא דכתיב ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה“.

לפי זה מובן, שמצבו של העולם בהיותו מוצף במי המבול דומה למצבו „בתחילת ברייתו“, שאז ה' „כל העולם כולו מים במים“, שזהו עילוי גדול ביותר – עולם המקלס את הקב"ה (ש) „קלוסו של הקב"ה“ עולה מן המים (דוקא).

ולכאורה דורש ביאור: איך מתאים ענין זה שבמי המבול עם תוכן ענינם בפשטות, שבאו „לשחת כל בשר“⁹?

בפירוש רש"י מצינו, ד„כשהורידן הורידן ברחמים אם יחזרו יהיו גשמי ברכה וכשלא חזרו היו למבול“ – הרי שהורדת המים היתה „ברחמים“, שיהיו „גשמי ברכה“¹⁰. אמנם, זה ה' רק ב-

(1) ב"ר פ"ה, א. ועד"ו באיכ"ר פ"א, נב.

(2) פרשתנו ז, יב.

(3) וכהלשון באיכ"ר שם: יחזור העולם לכמו שהי'. וראה רש"י לב"ר שם: הגשם כלומר אותו הגשם שה' משיב.

(4) ב"ר שם, ב. וש"נ. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א (בתחלתה).

(5) פרשתנו ו, יז.

(6) פרשתנו ז, יב (מזהר חדש (מהנ"ע) פרשתנו (כב, סע"א). וראה ב"ר פל"א, יב).

(7) ועפ"ז יומתק שגם במדרש הנ"ל (בתחלת הסעיק) הובא הכתוב, ויהי הגשם גו' (וראה מפרשי המדרש שם) – לרמוז שהי"ע של „גשמי ברכה“.

(8) וראה בארוכה לקו"ש חכ"ה ע' 23 ואילך.

(9) תוי"א ריש פרשתנו (ח, סע"ג ואילך). וראה שם י, רע"א. מאמרי אדה"ז – הנחות הר"פ (ע' סט), תרי"ח שם (נט, ב ואילך). אוה"ת שם (כרך ג) תרט, ב ואילך. תרכ"ד, א ואילך. ועוד.

ובאוה"ת בראשית (כרך ז) תתשנה, ב ואילך (ס"ה תרכ"ז ע' ז), מקשר ביאור אדה"ז בענין המבול עם דברי המדרש שבפנים. ע"ש.

(10) בל' התיי"א ריש פרשתנו (ועוד), שהארץ „נתקלקלה מאד“.

למות עליונים¹⁶.

[ואדרבה – כמאמר הידוע¹⁷, שהתורה
„מדברת בעצם בעליונים ורומזות ב-
שניות בתחתונים“: לא רק שדברי תורה
יכולים להתפרש גם לפי תוכנם הרוחני
(כפי שהתורה היא „בעליונים“), כ”א ל-
היפך: מקור והתחלת התורה הוא „ב-
עליונים“ (כמש”נ¹⁸ „ואהי“ אצלו גו’
שעשועים גו’, וכמחז”ל¹⁹, „חמדה גנוזה
שגנוזה לך“, ועוד), ומשם „ירדה“ ונש-
תלשלה התורה עד למטה ובגשמיות (בל’
הכתוב²⁰ מן השמים דברתי עמכם: מן
השמים השמיעך את קולו גו’), ולכן,
„בעצם“ מדברת התורה בעליונים וברוח-
ניות, אלא כש„יורדת“ למטה בעוה”ז,
ניתנה להתפרש בפירושה הפשוט כפי
שהוא „בתחתונים“].

ונמצינו למדים ענין נוסף: מכיון ש-
אצל הקב”ה „לא יגורר רע“²¹ – עכצ”ל,
שגם ענינים אלו שבתורה שלפי פירושה
הפשוט („בתחתונים“) הם ענינים בלתי
רצויים (מעשים לא טובים, עונשים ו-
כו”ב), הרי בתורה כפי שהיא בעליונים
(שלא יתכן בהם מציאות של רע) מתפר-
שים המה באופן שכולם קודש וטוב²².

וקדושה בעצמם – וכמו שהי’ מצבו של
העולם (ד”כל העולם כולו מים במים“)
בתחילת ברייתו, שלא הי’ בקשר לאיזה
ענין של חטא (גם לא טהרה מחטא), ש-
הרי עדיין לא היתה שום מציאות של
חטא בעולם, וכל ענינו הי’ רק „קלוסו
של הקב”ה“.

ב. ויש לומר, שבדברי המדרש ה-
אלה נרמזו ענין יסודי וכללי בשייכות
לתורה – ובהקדמה:

ידוע מאמר חז”ל²³ שהתורה היא
מהדברים ש”קדמו לעולם“, וכאמרם²⁴
„אלפיים שנה קדמה תורה לעולם“.
כלומר, למרות שאין מקרא יוצא מידי
פשוטו²⁵, ו”פשוטו“ של דברי תורה הוא
כפי שהתורה נלמדת בעולם הזה הגשמי
דוקא – מ”מ „קדמה תורה לעולם“, כי
בכל תיבה ותיבה שבתורה יש (גם)
פירוש פנימי ורוחני, כפי שהתורה נל-
מדת בעולמות עליונים רוחניים (של-
מעלה מעלה מענינים גשמיים).

ומובן, שכלל זה חל לא רק על ציוויי
התורה, אלא גם על סיפורי התורה. דעם
היות שכל סיפור שבתורה אירע ב-
פשוטו בכל פרטיו כפי המסופר בתורה,
מ”מ, מכיון שהתורה קדמה לעולם,
עכצ”ל שגם סיפורי התורה מכילים תוכן
רוחני²⁶ בהתאם למציאות התורה בעו-

סיפור. וראה חז”ג קנב, א. ע”ש. וראה ג”כ פיה”ש
להרמב”ם שציוין בהערה 23.

(16) ראה לקו”ת תוריע כג, ב ואילך.

(17) עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח”ג פכ”ב.

וראה של”ה יג, ב ואילך.

(18) משלי ח, ל.

(19) שבת פח, ב.

(20) יתרו כ, יט. ואתחנן ד, לו.

(21) תהלים ה, ה. וראה לקו”ת במדבר ג, ג.

אוה”ת (יהל אור) עה”פ.

(22) ראה ג”כ בארוכה סה”מ עטר”ת (ע’ תקטו
ואילך). ועוד. – ולהעיר גם מהמבואר, שלעת”ל
בגמרא הבירורים – כל ענין עסק התומ”צ יהי’ רק
בקדושה גופא, ליחד יחודים כו’ (תניא אנה”ק
סוסכ”ו. קו”א סד”ה ולהבין פרטי ההלכות ועוד).

(11) ורק סיבת המבול היא מצד החטאים דדור
המבול (שליכן אמר הקב”ה „יפנו אל”), אבל המצב
של מבול (מה ש”כבואו אותן שישבו בהן מקודם“)
הר”ע טוב בתכלית.

(12) שבת פח, ב. פסחים נד, א. ב”ר פ”א, ד
(וראה שמ, א). ועוד.

(13) ראה מדרש תהלים צ, ג. תנחומא וישב ד.
ועוד.

(14) שבת סג, א. וש”נ.

(15) ולהעיר ג”כ מ”ש הצפ”ע (מכתבי תורה
מכתב צט) ד”כל מה דכתוב בתורה הוא דין לא ח”ו

הביאתו לכאב לב, עד שביהכ"פ נסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות. כששאלו את אדמו"ר האמצעי, הרי בכל שנה קוראים פרשה זו, ענה: כשאבא קורא „הערט זיך ניט קיין קללות“.

ולכאורה דורש ביאור: כאשר רבינו הזקן קרא בתורה – בתכלית הדיוק בכל התיבות והאותיות עם הנקודות וטעמים כו' – בודאי נשמע תוכנה של הקריאה כפשוטו (בהתאם להכלל¹⁴ „אין מקרא יוצא מידי פשוטו“) – ומהו, איפוא, ה' פירוש בדברי אדהאמ"צ „כשאבא קורא הערט זיך ניט קיין קללות“?

והביאור – ע"פ הנ"ל: ענין הקללות במובנן הפשוט הוא רק כפי שהענין נלמד למטה בעולם הפשט. אמנם כפי ש„התורה מדברת בעליונים“, בעולם ש' כולו קדושה שאין לה שייכות למציאות של רע (ובמילא גם לא להעונש על רע) – הנה גם ענינים אלו (הקללות) תוכנם אך ורק קדושה וברכה.

[וכפי שמפרש אדה"צ²⁸ לענין הקללות דפ' בחוקות, ש„לפי האמת אינם רק ברכות“, ומביא הצ"צ²⁹ דוגמא לזה מה' סיפור המובא בש"ס³⁰, דרשב"י שלח בנו לתנאים שנזדמנו במקומו שיברכוהו, אמנם הם ברכוהו „בלשון קללה“³¹ והי' מצטער מזה. וכשחזר דברי התנאים לפני אביו אמר לו „הנך כולהו ברכתא יניהו“³²].

(28) לקו"ת בחוקותי מח, סע"א ואילך. וראה אה"ת תבא ע' תתצב ואילך.

(29) בהגהות ללקו"ת שם (מח, ב). ע"ש. ו- להעיר ג"כ מרשימות הצ"צ לאיכה (באוה"ת לנ"ך ח"ב), שמפרש הפסוקים דאיכה למעלותא (ע"ש באורך). ועוד.

(30) מ"ק ט, סע"א ואילך.

(31) ל' המהרש"א בחזא"ג מ"ק (שם, ב ד"ה

א"ל יהא).

(32) ואי"ז כענין היסורים, דגם זו לטובה רק

ולהעיר מדברי הרמב"ם³³ ד„אין הפרש בין . . . ותמנע היתה פלגש³⁴, ובין אנכי ה' אלקיך ושמע ישראל³⁵, כי הכל מפי הגבורה, והכל תורת ה' תמימה טהורה וקדושה אמת: אף שפשטות ה' מכוון בתיבות אלו („תמנע היתה פלגש“) הוא לאשה שהיתה בתכלית הירידה כו' (עד שלידתה היתה באופן דהיפך קיום שבע מצות ב"נ³⁶) – קצה ההפכי בתכ' לית מקדושת „אנכי ה"א“ – מ"מ אין זה נוגע לקדושת תיבות אלו כמו שנכתבו בתורה, עד שאין הפרש כלל בין קדושת תיבות אלו לקדושת התיבות „אנכי ה"א“, ד„הכל תורת ה' תמימה טהורה וקדושה אמת“. כי אין הנידון מציאותה של „תמנע“, כ"א הדיון בתורה אודותה, ודיון זה שבתורה הוא תמים טהור וקדוש באמת.

וכ"ש וק"ו כפי שהתורה היא „בעל-יונים“, ששם הענין ד„תמנע היתה פלגש“ מעיקרא אינו אלא ענין רוחני הנמצא בעולם שכולו קדושה (מכיון דשם „לא יגורר רע“).

ג. יסוד זה מבאר ג"כ סיפור, לכאורה רה תמוה, אודות קריאת ה„תוכחה“ (שב' פ' תבוא) ע"י אדמו"ר הזקן:

מסופר²⁷:

רבינו הזקן ה' בעצמו הקורא בתורה. פעם אחת לא ה' בליאונא ש"פ תבוא, ושמע אדמו"ר האמצעי – והוא עודנו נער קודם הבר מצוה – הקריאה מאחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה

(23) פיהמ"ש סנה' פ' חלק היסוד הח' (מ' סנהדרין צט, ב).

(24) וישלח לו, יב.

(25) יתרו כ, ב (ואתחנן ה', ו). ואתחנן ה', ד.

(26) פרש"י וישלח שם.

(27) „היום יום“ ז' אלול.

וזהו מה שמשמיענו המדרש, שהמציאות של מי המבול על פני כל הארץ³⁶ הוא (גם) ענין שכולו קדושה³⁷ – דוגמא ל"תחילת ברייתו של עולם", כאשר "כל העולם כולו מים במים", כי "לא הי' קלוסו של הקב"ה עולה אלא מן המים".

ויש לומר, שזהו התוכן הפנימי בביאור אדה"ז הנ"ל שמי המבול היו בדוגמא למי מקוה³⁸ – שכן מצינו טבילה במקוה שהיא אך לתוספת קדושה (ולא כדי לטהר מטומאה) [כמו טבילות של הכהן גדול ביוה"כ, שאחרי הטיבילה הראשונה כבר נטהר מכל חשש טומאה³⁹, וכולו הן רק לתוספת קדושה, שעולה מדרגא לדרגא בקדושה גופא].

(36) היינו, שתוכן זה שבענין המבול (כפי שהוא, בעליונים) נמשך במי המבול הגשמיים למטה בארץ:

מכיון ש"תורה לא בשמים היא" אלא ניתנה למטה בארץ (שהכוונה בזה היא לכל חלקי התורה, וכמובן מפסק דין אדמו"ר הזקן בהלכות ת"ת שלו (פ"א ס"ד), שכל אחד ואחד משרא"ל מחוייב בלימוד כל ד' חלקי התורה) – הרי מובן, דזה שלכל ענין שבתורה יש פירוש כפי שהתורה היא, "בעליונים" – אין הכוונה ש"מקומו" של פירוש זה הוא רק ב"עליונים", אלא (שתוכנו של ענין) זה נמשך גם ב"תחתונים".

וכן בענינו, שתוכן האמור במי המבול אינו רק ענין שהי' רק בעולמות עליונים, אלא שבמי המבול הגשמיים (שהציפו את העולם בפשטות ואשר בהם נאבד דור המבול, וטהרו את העולם מטומאת ה"חטאים) היתה גם התכונה של "תוספת" טהרה, כענין המבול בעליונים.

(37) ולהעיר מהביאור בהכתוב (שה"ש ח, ז) "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" – "מים רבים" למעליהם, "ההתבוננות" . . בגדולת ה"ביחוד" . . שמוז נמשך ואהבת . . ככל מאדך בלי גבול" (תו"א תולדות ית, ז).

(38) ראה אוה"ת (וסה"מ תרכ"ז) שציון בסוף הערה 9.

(38*) ראה רמב"ם הל' עבודת יוה"כ פ"ב ה"ג.

ולכן, כאשר אדמו"ר הזקן הי' קורא בתורה, הי' נשמע בקריאתו (אצל אדמו"ר האמצעי) תוכן פירוש הדברים כפי ש"התורה מדברת בעליונים", ששם (גם) פ' התוכחה היא מעיקרא ענין ש"כולו טוב וברכה.

[ויומתק ע"פ מה דמפרש אדמו"ר ה"זקן³³ את הלשו"ן "קורא בתורה" – "שע"י עסק התורה (האדם) קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול כאדם הקורא לחבירו שיבא אליו וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו בצוותא חדא³⁴ – וכן בענינו, שע"י קריאת התורה של אדמו"ר הזקן, קרא והמשיך התורה כפי שהיא בעליונים, אצל הקב"ה³⁵ (דשם "לא יגורך רע", כנ"ל)].

ד. ועד"ז הוא הביאור בדברי ה"מדרש אודות מי המבול:

זה שהמבול בא להעניש את אנשי דור המבול, וגם לטהר את הארץ מ"טומאת חטאי דור המבול, ה"ז רק כפי שהענין הוא למטה וכפשוטו; אמנם מכיון שענין המבול מסופר בתורה – בהכרח לומר שענין המבול לכל פרטיו ישנו ג"כ בתורה כפי שהיא, "בעליונים", ב"עולם" שלא שייך בו שום ענין של רע וחטא.

שאינה נראית ונגלית לעיני בשר כי היא מעלמא דאתכסיי" (תניא פכ"ז) – כי שם, מה שהאדם מרגיש הוא יסורים, משאי"כ בהמדובר בפנים, שמלכתחילה, כולו ברכתא ניהו"ו בגלוי ממש.

(33) תניא ספ"ז.

(34) ביאור ב' הדוגמאות ראה לקוטי לוי"צ לתניא ע' יז.

(35) וייל שבאמרו "כשאבא קורא" רמז ג"כ שבקריאת אדה"ז היתה נשמעת קריאתו של "אבינו" שבשמים (שאצלו ית' לא יגורך רע). – ולהעיר, שגם בעל המאמר במדרש (שהובא לעיל ריש סעיף א) הוא, "רבי אבא".

שכל הארץ כולה, "שקועה" במי הדעת עד שאין נראית מציאותה של הארץ³⁷ כ"א של "מי הדעת".

וכמו³⁸ הוא התוכן הרוחני של מי המבול בימי נח – שבאו, "לשחת כל בשר"³⁹, "לשחת הארץ"⁴⁰ – היינו לבטל ("לשחת") בביטול כליל (של "בשריות" ו"ארציות") ב"מי הדעת", עד שלא נראה שום מציאות מלבדו יתברך.

וע"ד מצב העולם לעתיד לבא⁴¹, וכדברי הרמב"ם בסיום וחותם ספרו, ש"ב אותו הזמן . . לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד . . שנאמר⁴² כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" – שמצב העולם לעת"ל דומה ל"מבול"⁴³ ("כמים לים מכסים"), שהעסק ב"דעה את ה'" ("מי הדעת") יהי באופן דמלאה הארץ דעה" (ועד ש"לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד"⁴⁴).

ובדרגא זו ה' מצב העולם בתחילת הבריאה, כשהי' "כל העולם כולו מים במים", ו"לא ה' קלוסו של הקב"ה עולה

וכן י"ל בנוגע למי המבול⁴⁵, שהם בדוגמא למקוה: זה שהמבול בא לטהר את הארץ מטומאת חטאי דור המבול הוא רק כפי שענין המבול נשתלשל מלמעלה וירד ונמצא, "בתחתונים", אבל ענינו ב"עליונים" (בעולם שכולו קדושה) הוא – הטבילה הנדרשת בעלי' מדרגא בקדושה לדרגא עליונה יותר.

דוגמא פשוטה בחיי האדם, גם שאינם מבני, בעוה"ז הגשמי והחומרי: אהבת אב לבנו – שהיא באמתתה ותקפה בלב האב וכולה אך אהבה וטוב. כשחוטא הבן – נשתלשל מאהבה זו שמעניש את הבן בשבט וככל שתגדל האהבה בלב האב – יגדל עונש הבן. ועד אשר חושך⁴⁶ שבטו שונא בן.

ה. הסברת העילוי שבמי המבול – בפרטיות יותר:

כתב הרמב"ם בסוף הל' מקוואות⁴⁷ שמי המקוה מרמזים ל"מי הדעת הטהור"⁴⁸; וכמו שעל ידי הטבילה במים מתכסה האדם כולו במי המקוה עד שאינם נראים אלא מי המקוה, כך הוא בה"רמז" שבמקוה, הבאת הנפש במי הדעת, שצ"ל השיקוע ב"מי הדעת" באופן שלא תיראה מציאותו של האדם, כ"א רק של "מי הדעת" שבהם הוא שקוע.

וזהו התוכן הרוחני של ענין המבול (כאשר כל העולם כולו מכוסה במים) –

(43) פרשתנו ט, יא.

(44) ראה גם שער היחוד (לאדמו"ר האמצעי)

בתחלתו (ב, א).

(45) ע"ד הפי' בלעסוק בד"ת (ב"ח לטווא"ח

סמ"ד"ה ונוסחא).

(46) ישע"י, יא, ט.

(47) ולהעיר ג"כ ממחז"ל (סנהדרין צב, ריש

ע"ב) "אותן שנים . . הקב"ה עושה להם כנפים כו' ושטין על פני המים" (נתי' בתו"ח בראשית ד, ג ואילך. אוה"ת בראשית כח, ב ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' רלט ואילך (אוה"ת שה"ש ח"א ע' ט ואילך). ועוד) – אלא ששם קאי באלף השביעי, כש"הי' עולם זה חרב" (רש"י שם). וראה לקמן סעיף ר"ז (ובהערה 63).

(48) ראה בארוכה, "הדרן" על הרמב"ם (לקו"ש

חכ"ז ע' 238 ואילך) – דיוק תיבת "בלבד".

(39) ראה אוה"ת פרשתנו (כרך ג) תרכ"ב, ב.

וראה גם לקו"ש ח"י (ע' 36) ש"ל שזהו ענין ירידת המבול בא"י (למ"ד שירד גם שם). ע"ש.

(40) משלי יג, כד.

(41) משיעורי הרמב"ם דשבוץ זה (דשנת

תשמ"ז).

(42) כמשנ"ת כמ"פ שלכאורה הגירסא הנכונה

ברמב"ם שם היא – "במי הדעת הטהור – טהור".

אבל ראה שיחת ליל ד' דסוכות תשמ"ח.

(כנ"ל) – לא הי' נרגש במציאות העולם עצמו (כי לא הי' עדיין ראוי לכך), והעילוי ד, דכל העולם כולו מים במים" הי' רק מחמת זה שעדיין לא נבראה היבשה (הארץ):

אמנם תכלית הכוונה היא, שביטול זה יומשך ויופעל במציאות הארץ עצמה. וזהו דיוק לשון הכתוב (בנוגע ללעתיד לבא) „מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים“, כלומר, לא שהארץ תהפך ל„מים“, כיא כמו שהיא במציאות של ארץ תתמלא ב„דעה את ה' כמים (בכ"ף הדמיון) לים מכסים“, היינו שהעילוי ד, כמים לים מכסים" הוא בהארץ עצמה.

אלא שכדי לפעול עילוי זה בהארץ עצמה צ"ל ההכנה של „טבילת" הארץ ב„מי המבול" – „לשחת הארץ", לבטל לפי שעה מציאותה של הארץ עד ש- מכוסה כליל במים: וביטול זה הוא הוא הגותן כח, שגם כאשר אח"כ „יבשה ה- ארץ" ⁵³ „נעשה גריד כהלכתה" ⁵⁴, יומשך ביטול זה ביבשת הארץ עצמה.

וזהו ג"כ ענינם של מי המבול (לפי תוכנם הרוחני) – שבאו להכשיר את מציאות העולם שתהי' „כלי" לביטול זה ⁵⁵ שיבוא לידי גילוי לעתיד לבא, כשתתמלא „הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

[עפ"ז יובן גם מש"כ במדרש ⁵⁶ על הכתוב ⁵⁷ „וערבה לה' מנחת יהודה ויורו-

אלא מן המים" – דהיינו שאין העולם נראה כלל כמציאות בפ"ע (בדוגמת דבר שנטבל (אותיות בטל ⁵⁸) במים), אלא כל מציאותו היא רק הכח האלקי המהווה אותו ומקיימו.

ו. אמנם, לפי הביאור האמור בתוכנו של ענין המבול (כפי שהוא „בעליונים" – צלה"ב לאידך גיסא: מכיון שענין המבול מורה על עילוי גדול כזה (שכל הארץ בטילה ב„מי הדעת") – מהו התוכן הפנימי „בעליונים" של שבועת הקב"ה ש„לא אוסיף" ⁵¹, „לא יהי' עוד מבול לשחת הארץ" ⁵² (ומכיון ששבועה זו נכ- תבה בתורה, מובן, שהיא שוללת (גם, ואדרבא – באמת) ענין המבול לפי תוכנו הרוחני הנ"ל)?

וי"ל נקודת הביאור בזה:

זה שבתחילת הבריאה הי' „כל העולם כולו מים במים" – הוא מפני שעדיין לא נבראה מציאות היבשה ⁵²; ואילו ענין המבול הוא, לאחר שכבר נבראה מצי- אות הארץ, וכמו שהיא במציאותה – מכסים אותה המים.

וההבדל ביניהם (ברוחניות):

העילוי ד, „כל העולם כולו מים במים" בתחילת ברייתו של עולם – מה שה- עולם לא הי' נראה כמציאות בפני עצמו אלא בטל כליל בכח האלקי המקיימו

(49) ראה סדור עם דא"ח כוונת המקוה (קנט, סע"ד).

(50) ויש לקשר זה עם ההלכה „כל מה שבים טהור" (רמב"ם הל' טומאת מת רפ"ו). – וראה „הדרן" הגיל (לקו"ש חכ"ז ע' 241). וראה ע"ד הענין ד„מים במים" (ע"ד החסידות) במאמרים ש- נסמנו בהערה 47. וידו.

(51) פרשתנו ח, כא ובפרש"י.

(52) ראה קרבן העדה לירושלמי חגיגה שם (פ"ב ה"א) „כל הברואים (ו)לא היו בהם רק יסוד המים".

(53) פרשתנו ח, יד.

(54) פרש"י שם.

(55) ראה בארוכה לקו"ש חט"ו (ס"ע 51 ואיל"ל), דקיום העולם לפני המבול הי' רק מצד „למעלה", והמבול פעל לזיכור בהעולם, שיהי' מוכשר שקיומו יהי' מצד מציאות העולם גופא. ע"ש.

(56) ויקר פ"ו, ד. איכ"ר בסופו. ועוד.

(57) מלאכי ג, ד.

והיות שהכשרה זו וכח זה כבר ניתן בעולם ע"י הטבילה במי המבול, הרי שוב אין צורך „לשחת“, לבטל מציאותו, ולכן נשבע הקב"ה ש„לא יהי עוד מבול“ (כי, אדרבה, תכלית הכוונה היא שתהי מציאותה של הארץ⁶⁴).

ח. ידועים דברי השל"ה⁶⁵, שבפירוש רש"י על התורה נרמזו „ענינים מופלאים“. ובעניננו: העילוי הרוחני שב „יבשה הארץ“ (כשישנה מציאות הארץ) לגבי העילוי הרוחני שב „מי המבול“ (שהוא ע"ד העילוי ד „מים במים“ שבהתחלת הבריאה) – מרומז בלשון רש"י על הפסוק „יבשה הארץ“ – „נעשה גריד כהלכתה“⁶⁶:

מי המבול מרמזים על מדרגת התורה („מי הדעת“) כפי שהיא למעלה עדיין ממציאות העולם; ואילו „יבשה הארץ“ היא התורה כפי שירדה למטה ונתלבשה בעיני ארץ – עוה"ז.

ודוקא על ידי „ירידה“ זו (של התורה) לעוה"ז מתגלה חלק ההלכה שבתורה. כידוע דתורה לא בשמים היא, ופסק

בסה"מ תרכ"ז ריש ע' רמז (אוה"ת שה"ש ע' יד) – הובאו לעיל הערה 47, דלאחר ה„חד חרוב“ (שאו יהי „מים במים כמו שהי לפני הבריאה ואז . . שטים על פני המים“) – „יתחדש העולם כאשר הוא עתה אלא כו' (השמים החדשים והארץ החדשה) . . כולו טוב“. ע"ש (ובלקרי"ת שמע"צ פט, ג).

64 יתרה מזה – ע"פ משמעות ל' הרמב"ם (הל' אבות הטומאה פ"ז הט"ז ובכ"ס"ם שם) דהטובל נטהר לאחר ש"צא מן המקוה. ויש ראי' לזה מדבריו ה' חוספתא פרה" (ש"ת צפע"ג ווארשא סרע"ז) ועוד. ונפק"מ לנוגע בטובל קודם ש"צא. וראה השקו"ט באנציקלופדי תלמודית (ח"ח) ערך טבילה (ע' תט-ת). וש"נ.

65 במס' שבועות שלו (קפא, א).

66 ובפרט שהוא ביטוי בלתי רגיל בכגון דא, והול"ל „כראוי וכיוב'.

67 ב"מ נט, ב.

שלים כימי עולם וכשנים קדמוניות – „כימי עולם כימי נח“. דלכאורה תמוה: הפסוק „וערבה לה' גו'“ קאי על הזמן דגאולה האמיתית והשלימה, כאשר ה' עולם יהי בתכלית השלימות, וא"כ איך אפשר לומר שהוא „כימי עולם – כימי נח“⁶⁸?

אמנם ע"פ הנ"ל מובן – כי תחילת הכשרת העולם והכנתו לשלימותו בזמן הגאולה („מלאה גו' כמים לים מכסים“) היתה בימי נח⁶⁹, ע"י מי המבול שכיסו את העולם].

ז. ע"פ הנ"ל יבואר ג"כ זה שנשבע הקב"ה ש„לא יהי עוד מבול לשחת הארץ“:

תכלית הכוונה היא שתהי מציאות העולם דוקא, „לשבת יצרה“⁷⁰, ובאופן ד „לא ישובות“⁷¹, וכמו שהעולם הוא במציאותו יהי כלי לכל הענינים הנעלים, כנ"ל.

[שלכן לא רצה הקב"ה שהעולם ישאר בהמצב ד „כולו מים במים“ – אף שאז „הי' קלוסו של הקב"ה עולה“ – אלא צמצם הקב"ה התגלות זו עד ש„תראה היבשה“⁷², העולם כפי שנראה לעינינו]⁷³.

58 ובפרט ע"פ מ"ש באיכ"ר שם: שנאמר (ישעי' נט, ד) כי מי נח זאת לי – והרי המדובר שם בנוגע למי המבול. וראה (בביאור מדרש זה ע"ד התסידות) אוה"ת פרשתנו סח, א ואילך. (כרך ג) תרכ"ג, א ואילך.

59 וי"ל שזהו הפירוש הפנימי במחז"ל (ב"ר פ"ל, ח. ושי"ג) דנח „ראה עולם חדש“ – מעין ו' דוגמא ל„שמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה“ (ישעי' סו, כב) לעת"ל.

60 ישעי' מה, יח.

61 פרשתנו ח, כב.

62 בראשית א, ט.

63 ולהעיר מאוה"ת בראשית (ל, סע"ב). וכן

טובל (ובטל) בעניני טוב וקדושה, עד "ששוכח" עניניו הגשמיים, וכיון שמח- שבתו אך ברוחניות – גם מציאות האדם (החושב) היא בענינים רוחניים⁷³,

וכאשר יוצאים מחודש תשרי לחודש מרחשון קורין בתורה סיפור המבול וסיומו, ללמדנו, שתכלית ענין ה"מבול" של חודש תשרי ושלמותו, הוא המצב ד"יבשה הארץ" שלאח"ז, היינו, שימשיך ביטול זה של "מי המבול" תוך יבשת הארץ.

ובפשטות, שתכלית המועדים דחודש תשרי היא – להמשיך הקדושה וכו' ש- שאבו בחודש זה תוך חיי יום יום במשך כל השנה כולה, "בארץ"⁷⁴, עד שעבודת השם תהי' (גם) בכל עניניו הגשמיים – "כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁷⁵, ו"בכל דרכיך דעה"⁷⁶.

וע"י עבודה זו נזכה להקדמת קיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ובקרוב ממש.

(משיחת א' דר"ח מרחשון תשמ"ו)

הלכה אפשר להיות רק על ידי נשמה בגוף דוקא⁷⁷. כי ענין ההלכה הוא – הידיעה כיצד להתנהג במעשה בפועל, הלכה למעשה. וכן – ענינם של הלכות הוא לפעול בעולם, בלשון הכתוב⁷⁸ "הליכות עולם לו", אל תקרי הליכות אלא הלכות⁷⁹, כלומר, שפעולת התורה בעולם – "הליכות עולם", היא ע"י ההלכות שבתורה. ועד שהעולם נעשה מהלך.

וי"ל שזהו הרמז בלשון רש"י "נעשה גריד כהלכתה" – מלשון הלכה, שזהו העילוי שב"יבשה הארץ" לגבי מי ה- מבול שקדמום, שעל ידי "יבשה הארץ" מגיעים לתכלית הכוונה בענין התורה, שהיא הפעולה בעניני העולם ע"י חלק ההלכה שבתורה ("בהלכתה")⁸⁰.

ט. ההסבר האמור בענין המבול שייך ג"כ להזמן בשנה שבו קורין פ' נח – תחילת חודש מרחשון:

חודש תשרי, שהוא "מרובה במוע- דות"⁸¹, הוא מעין ולמעליותא של ענין המבול "בעליונים", בו האדם שקוע ו-

(68) וראה אגה"ק סכ"ז (קמד, ב ואילך).

(69) חבקים ג. ו.

(70) מגילה כח, סע"ב. נדה בסופה.

(71) ראה תו"א תולדות (יח, ב) שם בפירוש "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" – "שלא יוכל להשקט ולכבות צמאון האהבה... כי אם... דוקא ע"י עסק התורה וצומת מעשיות".

(72) שר"ע אדה"ז א"ח סתצ"ב ס"ב. ועוד.

(73) דבמקום רצונו ומחשבתו של אדם שם הוא נמצא (כתר שם טוב – הוצאת קה"ת – הוספות סליח. וש"נ), וכידועה הראי' מעירובי תחומין דב- מקום שדעתו שם שם הוא מקומו (ראה שר"ע אדה"ז א"ח סת"ח).

(74) ראה תניא אגה"ק רס"ט.

(75) אבות פ"ב מ"ב.

(76) משלי ג. ו.

נח ב

אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים. וכן העתיק ופסק הר"ף, והביא כתוב זה. ואמאי השמיט הרמב"ם טעם הגמ' וכתב טעם חדש מדילי' (שכל המוסיף כו'')?

ב. והנה יש מפרשים, שמהכתוב יש לדייק שני טעמים: (א) לפי רישא דקרא "כי אינך יודע אי זה יכשר גוי", ה"ז מטעם ספיקא (כפי' רש"י על הכתובים) "אם . . . בנים שבילדותך יתקיימו לך או שמא לא יתקיימו אלא שבזקנותך": (ב) לפי סיפא דקרא, "ואם שניהם כאחד טובים" אין זה מטעם ספיקא וחשש, אלא כל אימת שיכול להוסיף בהולדת בנים הרי הוא מצווה ע"ז.

והיינו, דלטעם הא' עיקר החיוב הוא

(7) יבמות שם.
(8) ומובן שאין לבאר שהוא ע"ד שמצינו בכללי הרמב"ם (ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ד) שדרכו לכתוב דבר היותר מתקבל, ובפרט בענינו שגם בגמ' נלמד מכתוב שהודגש בו טעם, ולכן כ' הרמב"ם מדילי' טעם פשוט יותר – כי טעם הרמב"ם "שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם לכאורה אינו טעם (מספיק) כלל בהלכה לחייבו ב' מצוה (מד"ט), משא"כ בגמ' שלמדין מכתוב שנאמר בסגנון של הוראה וציווי.
(9) העמק שאלה לשאלות שאלתא קסה אות ג. וראה בארוכה שדי חמד כללים מערכת וא"ו כלל יד.

(10) קהלת שם. ועד"ז ברש"י יבמות שם ד"ה אי זה יכשר: איזה זרע יהא הגון וירא שמים ומתקיים. וברשב"ם ב"ב צא, א ד"ה כדרכה: לפי שהי' ראי שמא ימותו בניו כו'. ע"ש. ובה"ר עה"פ בדברי ר"נ: אינך יודע איזה בנים מתקיימין לך אם של נערותך אם של זקנותך אם שניהם כאחד טובים. ובאבות דר"נ פ"ג, ו, "אם שניהם יתקיימו בידך".

א. כתב הרמב"ם: "אף על פי שקיים אדם מצות פרי' ורבי' הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ול' רבות כל זמן שיש בו כח, שכל המוסיף נפש אחת בישראל³ כאילו בנה עולם".

והקשו ע"ז, דהרי בגמ' מפורש ש' מקורו וטעמו של דין זה הוא מהכתוב "בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך וגו'", וז"ל הגמרא: "ר' יהושע אומר נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה ב' זקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו שנאמר בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך כי אינך יודע

(1) ה' אישות פט"ו הט"ז.

(2) ראה לקמן סעיף ו ובהערות שם, שעיקר ציוני פרי' נאמר בפרשתנו.

(3) י"ג "מישראל" (ועד' ל' הרמב"ם שבהערה 22. (ועד) – ראה ילקוט שינויי נוסחאות ברמב"ם הוצאת פרענקל.

(4) ראה הגהות הרמ"ך לרמב"ם שם. מעשה רוקח שם.

(5) יבמות סב, ב.

(6) קהלת יא, ו.

(*) שקהיל זכמות רבות . . וי"א שהי' אומר כל דבריו בהקהל (רש"י ריש קהלת – ולכאורה זהו יד חר מ, בהקל. וראה ר"פ ויקהל. ומנ"ל לרש"י זה?). [מקורו דרש"י הוא בקה"ר בתחלתה, שהיו דבריו נאמרים בהקהל. וראה י"ש ריש קהלת. וב' אבודרהם (כשם אכן הירחי). כי שלמה בחג אמרו בהקהל כמ"ש במועד שנת השמיטה בחג הסוכות גוי וכתבי ויקהל אל המלך שלמה בירח האתנים בחג וגו' ואז אמרו בהקהל להוכיח את ישראל".

אבל צ"ע מנ"ל בפשט"ם שהיו דבריו סתם בהקהל? לאו דוקא בחה"ס דשנת הקהל. וראה מדרש לקח טוב ר"פ דברים: לפי שהי' קהלת מקהיל קהילות בישראל כו'.